

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma (VNS 6/2020 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuuleminen):

- budjettineuvos Outi Luoma-Aho, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Antti Hautaniemi, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Heli Hätönen, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Taina Mäntyranta, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Terhi Kilpi, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- tutkimuspäällikkö Maria Vaalavuo, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtaja Tarja Myllärinen, Suomen Kuntaliitto
- kehittämisspäällikkö Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto
- pääekonomisti Jussi Ahokas, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien liitot
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- KT Kuntatyönantajat
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan lausunto StVL 1/2021 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valtioneuvoston selonteon mukaan EU:n elpymispaketin kautta rahoitettavalla Suomen kestävä kasvun ohjelmalla edistetään sekä nopeavaikutteista elpymistä että pitkällä aikavälillä välttämätöntä elinkeinoelämän rakenteiden ja julkisten palveluiden uudistumista. Ohjelman valmistelussa on huomioitava elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevan sääntelyn mukaiset kriteerit. Investointien ja uudistusten tulee kriteerien mukaan muodostaa yhtenäisiä kokonaisuuksia ja tukea toisiaan tavoitteiden saavuttamisessa. Investointi- ja uudistushankkeiden valinnassa painotetaan niiden vaikuttavuutta sekä rahoituksen määräaikaaisuutta. Koska elpymispaketti perustuu tulevaisuudessa takaisin maksettavan velan lisäämiseen, varojen käytön olisi oltava sellaista, joka luo pitkällä aikavälillä yhteiskuntaan ja talouteen kestävyttä, hyvinvointia ja suorituskykyä. Selonteosta ei toistaiseksi käy kovin selväpiirteisesti ilmi, mitkä ohjelmassa kuvatut toimenpiteet olisi toteutettu tai syytä toteuttaa elpymispaketista riippumatta.

Uudistuksilla ja investoinneilla vauhditetaan ilmastonmuutoksen torjuntaa, vahvistetaan tuottavuutta ja talouden kasvupotentiaalia sekä nopeutetaan tarpeellisia rakennemuutoksia työllisyysasteen nostamiseksi sekä tuotannon ja kulutuksen saattamiseksi kestäväälle perustalle. Ohjelmalla pyritään vahvistamaan sosiaalista ja alueellista eheyttä sekä yhteiskunnan toipumista koronaviruskriisin kielteisistä vaikutuksista. Ohjelman toteuttamisen kannalta haasteena on kuitenkin epävarmuus elpymis- ja palautumistukivälineen kautta saatavan rahoituksen määrästä, joka toistaiseksi perustuu ennusteeseen.

Selonteon mukaan ohjelmalla vahvistetaan digitalisaatiota yhteiskunnan kriisinsietokyvyn ja toimintavarmuuden turvaamiseksi sekä talouden tuottavuuden ja Suomen kilpailukyvyn nostamiseksi. Digitalisaatio tukee uusien tavoin verkostoituvaa, paikkariippumatonta ja uusimuotoisia lähipalveluita mahdollistavaa yhteiskuntaa. Tavoitteet koskevat sekä yksityisiä että julkisia palveluita. Valiokunta pitää digitalisaation vahvistamista myös sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen kannalta tärkeänä. Samalla valiokunta korostaa, että palvelujen saavutettavuus on turvattava myös niille henkilöille, jotka eivät esimerkiksi vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi digitaalisia palveluja hyödyntää.

Selonteossa todetaan, että osaamiseen ja tutkimukseen panostamalla nostetaan talouden pitkän aikavälin kasvupotentiaalia. Ohjelman mukaan koronaviruskriisin aiheuttamia haittoja voidaan lievittää muun muassa sote-palveluissa hoitovelkaa purkamalla ja mielenterveyspalveluita tukeamalla. Valiokunta pitää tärkeänä, että hoitajajoukkojen purkamiseen ja hoitotakuun kehittämiseen liittyviin hankkeisiin voidaan käyttää myös elpymispaketin rahoitusta esimerkiksi kehittämällä innovatiivisia digitalisaatiota hyödyntäviä perusterveydenhuollon toimintamalleja. Valiokunta pitää tärkeänä, että rahoitusta tutkimukseen, kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan vahvistetaan muun muassa terveysteknologian osalta sote-alan kehittämiseksi sekä palvelutarpeen kasvuhaasteisiin vastaamiseksi.

Valiokunta korostaa, että kansallisista terveystietovarannoista on jatkossakin huolehdittava ja investoitava niihin liittyvän infrastruktuurin ja lainsäädännön edelleen kehittämiseen. Palvelujen kehittämisessä on syytä hyödyntää pandemian aikana tehtyjä havaintoja ja vahvistaa toimialan kustannusten, kustannusvaikuttavuuden ja laadun mittaamista. Tietopohjan vahvistaminen edistää mahdollisuuksia sekä tiedolla johtamiseen että palvelujen kehittämiseen. Kansallisten laatu-

Valiokunnan lausunto StVL 1/2021 vp

rekistereiden rahoituksen turvaaminen ja niiden laajentaminen ovat tarpeen avoimen päätöksen-
teon, tiedon saatavuuden ja kustannusten hillinnän takia.

Ohjelmalla tuetaan hallituksen keskeisten uudistusten, kuten sote-uudistuksen, tavoitteita sekä
kustannusten nousun hillintää. Ohjelman mukaan palveluita uudistetaan kustannusvaikuttaviksi
ja ihmisläheisiksi sekä sote- että työllisyyspalveluissa. Lisäksi ohjelma tukee hallituksen hiili-
neutraaliustavoitteiden sekä mm. elinkeinoelämän vähähiilisyys-tiekarttojen tavoitteiden saa-
vuttamista.

Koronaviruskriisi on aiheuttanut terveydellisten ongelmien lisäksi merkittäviä sosiaalisia ongel-
mia, jotka voivat hoitamattomina heikentää pitkäkestoisesti yhteiskunnan toimintakykyä. Syrjä-
ytymiskiirteen katkaiseminen sekä palvelu- ja hoitovelan purkaminen edellyttävät mittavia resurs-
seja ja toimintamallien muuttamista. Pandemian pitkittyminen on myös heijastunut sosiaali- ja
terveydenhuollon henkilöstön hyvinvointiin ja jaksamiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ohjelma tukee työllisyystavoitteen saavuttamista uudistamalla
palveluita ja pidentämällä työuria sekä vahvistamalla osaamista ja nopeuttamalla työperäistä
maahanmuuttoa. Ohjelman painopisteen 5 mukaisessa työmarkkinoiden toimivuuden parantami-
sessa on tavoitteena muun muassa parantaa maahanmuuttajien osaamistason nostoa ja kiinnitty-
mistä työmarkkinoille sekä nopeuttaa etenkin koulutettujen maahanmuuttajien ja kansainvälisten
opiskelijoiden työllistymistä osaamistaan vastaaviin töihin. Maahanmuuttajien kielitaidon riittä-
vyyteen esimerkiksi hoito- ja hoiva-alan tehtävissä on kiinnitettävä huomiota ja pyrittävä löytä-
mään uusia toimintatapoja kielikoulutuksen järjestämisessä.

Ohjelman painopisteen 6 päätavoitteena on palvelu- ja hoitovelan purkamisen lisäksi edistää hoi-
toon pääsyn nopeuttamista, henkilöstön riittävyyttä ja alan pito- ja vetovoimaa, kaventaa sosiaa-
listia eriarvoisuutta sekä panostaa sosiaalisten ja terveysongelmien nykyistä varhaisempaan ja vai-
kuttavampaan ennaltaehkäisyyn. Elpymisvälineen varat tulisi kansallisessa ohjelmassa keskittää
vaikuttaviksi kokonaisuuksiksi, joilla tuetaan rakenteellisia ja kestäviä uudistuksia. Valiokunta
pitää tavoitteita keskeisenä tärkeinä sosiaali- ja terveysalan kestävyys-kannalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto StVL 1/2021 vp

Helsingissä 4.2.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd (osittain)
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Terhi Koulumies kok (osittain)
varajäsen Mirka Soinikoski vihr (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen

Valiokunnan lausunto StVL 1/2021 vp Eriävä mieipide /ps

Eriävä mielipide

Perustelut

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa, että Suomen kestävä kasvun ohjelmassa ei ole kyse siitä, että Suomi saisi EU:lta lisärahaa. Kyse on siitä, että Suomi maksaa elpymisrahastoon 6,6 miljardia euroa, mutta viimeisimpien arvioiden mukaan saa maksamistaan rahoista vastineena vain 2,7 miljardia euroa, eikä saa edes vapaasti päättää näiden rahojen käytöstä. Arvio Suomen saamisista on pienentynyt kesän alkuperäisestä arviosta jo noin puoli miljardia, Suomen nettomaksuosuus on kasvanut entisestään ja lopullinen saamisten määrä tulee selviämään vasta keuhällä 2022¹. Suomen saantoon liittyvä epävarmuus on tuotu esiin valtiovarainministeriön asiantuntijalausunnossa, mutta tätä epävarmuutta ei riittäväällä tavalla huomioida ohjelmassa.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä huomauttaa, että päätös elvytyspakettiin osallistumisesta on tehty puutteellisen tiedon pohjalta eikä hallitus ole esittänyt eduskunnalle minkäänlaisia asianmukaisesti laadittuja vaikutusarvioita. Valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoista käy ilmi lukuisia kestävä kasvun ohjelmaan liittyviä ongelmia, minkä lisäksi elpymispakettiin liittyviin ongelmiin ovat ottaneet kantaa lukuisat asiantuntijat julkisessa keskustelussa.

Taloustieteen tohtori, yliopistonlehtori Juha Tervala on arvioinut², että elpymispaketti voi onnitsuessaankin heikentää Suomen taloutta eikä ole Suomen etu. Työelämäprofessori Vesa Vihriälä on todennut, ettei elpymispaketista lähtökohtaisesti ole suurta hyötyä Suomen viennille. Tervala katsoo, että hallituksen perustelut siitä, että elpymispakettiin osallistuminen olisi välttämätöntä, koska Etelä-Euroopan nettosaajamaiden elvyttäminen on tärkeää myös Suomen viennille, eivät saa tukea tutkimuskirjallisuudesta. Koska kauppa Etelä- ja Pohjois-Euroopan välillä on vähäistä, tulonsiirrot Etelä- ja Itä-Eurooppaan eivät välttämättä ole Suomelle eduksi. Sen sijaan tulonsiirrot köyhiin maihin heikentävät kysyntää Suomen viennin kannalta tärkeissä maissa. Elpymispaketti saattaa Tervalan mukaan heikentää sekä Suomen julkisen talouden tasapainoa että talouskasvua: Suomi maksaa paketin kustannuksia tulevina vuosikymmeninä korkeampina jäsenmaksuina, jotka voivat edellyttää esimerkiksi veronkiristyksiä ja näin heikentää kotimaista kysyntää. Tervalan mukaan kestävä kasvun ohjelmassa annetaan ylioptimistinen kuva elpymiskokonaisuuden mahdollisista hyödyistä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa, että ohjelmakokonaisuutta tulisi arvioida faktapohjalta sen sijaan, että Suomi perustaa tulevaisuutensa epärealistisiin tulevaisuudenodotuksiin. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa myös EK:n asiantuntijalausunnossaan esittämän huolen siitä, että elpymispakettijärjestely tai sen osat voivat lisätä eurooppalaisen elinkeinoelämän kustannuksia ja heikentää kilpailukykyä.

Akava tuo asiantuntijalausunnossaan esiin hoito- ja palveluvelan kasvun mm. toimintaterapiassa, mielenterveyspalveluissa ja puheterapiassa ja esittää, että lastensuojelupalvelujen ja sosiaalihuollon lapsiperheiden palvelujen saamiseksi on tehtävä kansallinen suunnitelma ja resurssointi. Kuntaliitto korostaa lausunnossaan, että keskeinen osa koronakriisistä toipumisesta on poikkeusolojen aiheuttaman hoito- ja palveluvelan purkaminen. Se edellyttää nopeita, tilapäisiä lisäpanos-

1 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007754965.html>

2 <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007760621.html>

Valiokunnan lausunto StVL 1/2021 vp **Eriävä mieipide /ps**

tuksia, jotta koronan aikana syntyneet tai pahentuneet terveys- ja sosiaaliset ongelmat eivät kasva, lisää eriarvoisuutta ja vaikuta kielteisellä tavalla väestön toimintakykyyn ja työllisyyteen pitkällä tähtäimellä. SOSTE esittää lausunnossaan hyvinvointitaloudellisia investointeja muun muassa terapiatakuun toimeenpanoon sekä työkykyä tukevaa toimenpidekokonaisuutta.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa esitetyt näkemykset ja toteaa, että elpymispaketin rahoitusta kohdennettaisiin valiokunnan lausunnossa esitettyjen hoitajajoukkojen purkamisen sekä hoitotakuun kehittämisen lisäksi myös terapiatakuun toteuttamiseen. Akava nostaa esiin myös sen, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuksen korkeakoulutuksen laadun ja saatavuuden turvaaminen on keskeistä, mikä edellyttää riittäviä resursseja opetukseen ja ennakointia opiskelupaikkamäärien osalta. Huoli koulutuspaikkojen riittävyydestä on tuotu esiin myös EK:n, SOSTE:n ja Kuntaliiton lausunnossa. Valiokunnan lausunnossa tuodaan esiin hoito- ja hoiva-alan tehtävissä toimivien maahanmuuttajien kielitaidosta huolehtiminen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa, että Suomen tulee kouluttaa itse riittävä määrä sosiaali- ja terveysalan henkilökuntaa, jotta palveluiden laadukas järjestäminen on mahdollista. Ulkomaisen halpatyövoiman käyttö ei ole kestävä ratkaisu yleisesti ja erityisesti sosiaali- ja terveysalalla puutteellinen kielitaito voi pahimmillaan johtaa potilas- ja asiakasturvallisuuden vaarantumiseen. Tästä syystä hoito- ja hoiva-alan töissä toimimisen edellytyksenä tulee olla kansalliskielten hyvä taito.

EK nostaa lausunnossaan kustannusvaikuttavuuden osalta esiin sisältöpainopisteen 6 suhteen päällekkäisyyksien poistamisen. EK:n mukaan on syytä huomioida sekä julkisella että yksityisellä sektorilla tehdyt perustutkimukset ja hoidot, jotta siitä voidaan jatkaa sujuvasti erikoissairaanhoidossa ilman, että perustutkimuksia pitää toistaa. Tällöin erikoissairaanhoidon tasoista tutkimusta ja hoitoa vaativat potilaat pääsevät hoitoon riittävän nopeasti ja joustavasti, perusterveydenhuollossa on puolestaan riittävät resurssit ja työkalut hoitamaan potilaat riittävän varhaisessa vaiheessa, jotta oireet tai sairaudet eivät pääse liian pitkälle. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että esitetyt näkökohdat on syytä ottaa huomioon hoitovelan purkamisessa.

Kuntatyönantajien lausunnossa nostetaan esiin digitalisaation ongelmat. Ongelmana on ollut, että digitalisaatiota on rakennettu teknologialähtöisesti sirpale kerrallaan, ja sirpaleet sopivat huonosti yhteen. Kun palveluja ja organisaatioita johdetaan järjestelmien avulla, saattaa esimerkiksi lakiuudistuksesta aiheutua kymmenien miljoonien kustannukset järjestelmien päivittämisen ja yhteensovittamisen vuoksi. Sirpaleisesta kehittämisestä on tarpeen siirtyä pitkäjänteiseen kehittämiseen valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää esitettyjä havaintoja sote-uudistuksenkin näkökulmasta keskeisenä haasteena ja kehottaa hallitusta huomioimaan riskin tietojärjestelmäkustannusten merkittävään kasvuun kehittämis- ja digitalisaatiohankkeiden sekä yleisemminkin sote-uudistuksen yhteydessä.

STTK:n lausunnossa peräänkuulutetaan sitä, että sote-alan henkilöstön veto- ja pitovoimaan on saatava lisää konkretiaa, ja ehdotetaan johtamisen sekä työhyvinvoinnin kartoittamista ja osaamisen kehittämistä. SAK:n lausunnossa tuodaan esiin, että sote-alan ja tukipalvelujen henkilöstön työssä jaksaminen on vaarantunut pandemia-aikana, ja alan vetovoiman säilyttämiseksi sekä uupumisten estämiseksi tarvitaan sosiaalisia investointeja työhyvinvointiin. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että sote-sektorin tilanne on hälyttävä: korona-aikana sote-henkilöstö on ollut samalla kovan paineen alla. Työmäärän kasvu ja koronan negatiiviset vaikutukset näyttävät kohdistuneen eniten niihin, joilla on jo ennestään paljon kuormitusta työssään. Moni alan työntee-

Valiokunnan lausunto StVL 1/2021 vp
Vastalause /ps

kijä on pelännyt terveytensä puolesta työssään. Hoitovelan purkamisen lisäksi on tärkeää löytää keinoja, jotka purkavat henkilöstön jaksamisvelkaa.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä on lukuisia kertoja tuonut esiin huolensa siitä, kuinka tärkeää on huolehtia hoito- ja hoiva-alan henkilöstön työoloista sekä puuttua epäkohtiin. Sote-alan vetovoima koki kovan kolauksen, kun vuonna 2020 valmiuslain soveltamisen aikana hoitohenkilökunnan työoloja heikennettiin, eikä raskaasta työtaakasta huolimatta henkilöstö saanut ansaitsemaansa arvostusta ainakaan rahallisessa muodossa. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa, ettei sote-alan henkilöstötarpeita ole kestäväää ja vastuullista rakentaa ulkomaalaisen halpaa työvoiman saatavuuden varaan, vaan jo potilasturvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että tarjolla on kansalliskielisiä hyvin taitavaa, ammattitaitoista työvoimaa. Tämä varmistetaan parhaiten sillä, että hoitohenkilökuntaa koulutetaan Suomessa maamme tarpeisiin riittävä määrä, ja työoloja sekä palkkausta kehittämällä varmistetaan heidän pysymisensä alalla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 4.2.2021

Minna Reijonen ps
Kaisa Juuso ps